

СТАВОВИ УЧЕНИКА О СЛУШАЊУ ИНСТРУМЕНТАЛНЕ МУЗИКЕ У РАЗРЕДНОЈ НАСТАВИ

Сњежана Б. Марковић¹
ОШ „Јован Дучић“, Бијељина
Драгана Д. Кокановић
ОШ „Свети Сава“ Црњелово
Марио Љ. Максимовић
ОШ „Краљ Александар Карађорђевић“, Прњавор
Миланка М. Матовић
ОШ “Јован Дучић”, Бијељина

***Апстракт:** Слушањем музике подстиче се машта, креативност, емоционални доживљаји који се могу исказати на више начина. Помоћу музике ученици треба да ступе у додир са умјетничким изразом људских мисли и осјећања (храбрости, радости, одушевљења, туге). Истраживање је спроведено са циљем да се испитају ставови ученика о слушању музике на часовима музичке културе, са нагласком на инструменталну музику. У складу са циљем истраживања, те са постављеним хипотезама коришћена је дескриптивна метода, техника анкетирање, а као мјерни инструмент анкетни упитник за ученике. У истраживању је учествовало 52 ученика млађег школског узраста са подручја града Бијељине. Резултати истраживања показују позитиван став ученика према слушању инструменталне музике, као и познавање домаћих и страних композитора и њихових дјела.*

***Кључне ријечи:** слушање, музика, инструментална, разредна настава.*

Увод

У основној школи настава музичке културе, заједно са другим наставним предметима, утиче на свестрани развој личности дјетета. Музичка култура у музичком развоју дјеце млађег школског узраста треба да представља темељ каснијем музичком васпитно-образовном раду, чији је циљ да однегује музичку публику љубитеље музике, посјетиоце концерата, музичких садржаја, а талентованим ученицима омогући наставак бављења музиком (Милићевић-Тракиловић и Тракиловић, 2016). Настава музичке културе је првенствено усмјерена ка подстицању развоја музичких способности и вјештина из чега произилази и стицање знања (Тракиловић, Стојановић-Спасојевић, и Милићевић-Тракиловић, 2015). Сазнајни процес у настави музичке културе заснива се на доживљавању музике кроз пјесму и слушање музике. Пред дјецом основношколског узраста у разредној настави је задатак његовања традиције народног пјевања, упознавања пјесама и композиција страних и домаћих аутора, упознавања бројалица на основу којих би дјеца усвајала осјећај за ритам, развијала машту слушањем музике и организовањем тјелесних покрета у складу са задатом музиком (Перић, 2016). Успјешно и квалитетно остваривање циљева и задатака наставе

¹ e-mail: snjezanasnezamarkovic@gmail.com

музичке културе могуће је постићи прије свега добром организацијом на часу, али и избором наставних садржаја који ће код ученика развијати и подстицати мотивацију, машту и доживљај. Приликом избора наставних садржаја важно је примјенити одговарајућа наставна средства и методе које ће допринијети лакшем и разумљивијем схватању тих садржаја. Избором оријентисаним на квалитетна музичка дјела намјењена ученицима млађег школског узраста из фонда домаће и стране музичке литературе, учитељ остварује смисао и континуитет свог образовно-васпитног рада (Стојановић и Стојадиновић, 2016).

Значај и улога слушања музике у разредној настави

Слушање музике у разредној настави је обавезно, а број часова и наставни садржаји су предвиђени и дати наставним планом и програмом. Предложени број часова који је дат представља основу, а могуће је тај број повећати у циљу постизања учинка веће ефикасности и креативности. Предметни садржаји музичке културе планирани су комплексно, тако да утичу на општи и музички развој ученика. Предмет по свом карактеру омогућава афективни, психомоторни, сазнајни, естетски и социјални развој. Слушање музике обогаћује часове музичке културе, чини их садржајнијим, занимљивијим, побуђује мотивацију и интерес ученика за музику. Перцепција уметничког дјела (као најзначајнији феномен свјести) слојевит је и комплексан психолошки процес, приликом кога се у циљу његовог свестраног сагледавања и разумијевања, образовањем и васпитањем могу изградити ставови, навике и увјерења о вриједностима уметничког дјела (Ђорђевић, 2011). Слушањем се утиче се на емоционални развој, на развој музичких способности и стваралаштва, на развијање осјећаја за ритам и слух. Развија се аудитивна способност, музички укус и критички однос према музици (Пушкарић, 2017). Код дјете млађег школског узраста нису потпуно одређени музички укуси, јер ученици још нису усвојили естетске норме и немају довољно музичког искуства (Ђорђевић, 2009).

При слушању музике у млађим разредима треба да се развију музички доживљај и осећај за препознавање музичких елемената, као искуствене подлоге за даљи музички развој које ученици надограђују у вишим разредима основне школе (Стојановић и Стојадиновић, 2016).

Корелација у настави подразумева усклађивање градива према степену сложености, а то се успјешно може остварити јер је језик умјетности универзалан, разумљив, без обзира на то што свака умјетност има свој сопствени језик. Примјер структуралне повезаности је однос звука и тона, с којима почиње музика, и боје, са којом почиње сликарство (Ђорђевић, 2011). Слушањем музике остварују се сљедећи задаци:

- стицање искуства у слушном разликовању звучних боја,
- развијање меморије ученика,
- навикавање ученика на пажљиво слушање музике и
- упознавање музичких дјела умјетничког и народног стваралаштва.

Наставним планом и програмом Републике Српске дати су очекивани исходи учења за област слушања музике, међу којима су:

- препознавање и разликовање вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне музике,
- препознавање и именовање слушане композиције,
- идентификација и разликовање компонената музичког израза (темпо, динамика),
- разликовање композиција различитог доживљаја и

- препознавање и именоване инструмента.

Инструментална музика у разредној настави

Као део наставног плана и програма, слушање музике има задатак да развије навике слушања музике, да подстиче естетски доживљај и тако допринесе разумевању музичких порука и њиховог вредновања, све ради развоја естетског доживљаја, маште, навика и стваралачког импулса (Ђорђевић, 2008). За слушање музике у разредној настави предвиђени су часови за слушање, вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне музике. Инструментална музика је општи назив за сваку врсту музике компоноване за извођење на неком музичком инструменту. Она подразумева композиције са мелодијом без текста. Приликом слушања инструменталне музике ученици могу да доживе композицију на више начина, али само уколико је пажљиво слушају и сву пажњу усмјере ка њој. Час слушања инструменталне музике се може организовати на креативан и занимљив начин.

Слушање у разредној настави мора бити активно, које подразумева да се дјечи непосредно прије слушања задају задаци који морају бити примјерени перцептивним способностима дјече. Ученици треба да одреде карактер слушане пјесме и брзину извођења. Препознавање инструмента је најчешћи задатак који се задаје, затим осмишљавање кореографије као и усмено, писмено и ликовно изражавање. Кроз слушање музике ученици могу одредити извођаче, темпо, динамику и основне елементе музичке структуре (фраза, реченица, иста мелодија на различите строфе). Одређивање доживљаја и карактера музичког дјела појединачна је категорија и за њих су сви одговори добри, јер сваки ученик има право на властити доживљај музичког дјела. У разредној настави дјеча слушају лаке и кратке композиције народне и умјетничке дјечије пјесме. Неке од инструменталних композиција које су предвиђене Наставним планом и програмом у Републици Српској су: *Албум за младеж*, *Дивљи јахач* (Р. Шуман), *Карневал животиња* (Камиј Сен-Санс), *Турски марш* (В. А. Моцарт), *Успаванка* (Ј. Брамс), *За Елизу* (Л. ван Бетовен), *Валцер*, *Полонеза* (Ф. Шопен), *Игра шећерне виле*, *Валцер цвијећа* из балета *Крико Орашчић*, *Наполитанска пјесма* из балета *Лабудово језеро* (П. И. Чајковски), *Друга руковет*, *Девета руковет* (С. С. Мокрањац), *Игра пилета у љусци од јајета*, *Баба Јага* (М. П. Мусоргски), *Седам балканских игара* (М. Тајчевић) и *Свадебни марш* (Ф. Менделсон).

Естетски и емоционални значај музике у настави Музичке културе

Музика има вишеструки значај у формирању у психофизичком, духовном и естетском смислу (Кусовац, 2012). Њена улога је стваралачка, омогућава развој интелигенције, координације и креативности код дјече (Перић, 2016). Музика у потпуности ангажује мозак, она има способност да увјежбава мозак за комплексније размишљање, односно оно које укључује рјешавање неког проблема, закључивање, анализирање, уочавање сличности и разлика (Јовановић, Поповић и Симић, 2016).

Музичка умјетност је основа музичког развоја, али и важан чинилац учениковог естетског, сазнајног, моралног, психомоторног и социјалног развоја. Као таква, она има незамјенљиву васпитну улогу, иако њен васпитни значај није и једини облик друштвене вриједности (Ђорђевић, 2008). Музичко васпитање код дјече млађег школског узраста осим што допринноси њиховом музичком развоју допринноси и развијању интересовања и пажње, омогућава ново социјално искуство, развој емоционалног живота дјече, подстиче на језичке, моторичке и интелектуалне и

стваралачке активности; доприноси неговању и развоју естетских осећаја, као и моралних особина (Павловић, Цицковић-Сарајлић, 2015).

Естетски доживљај музике подразумејева емоционално и интелектуално валоризовање музичког дјела. Значајну улогу има естетско васпитање чији је циљ усвајање естетских вриједности. Уколико се на правилан начин успостави прихватање естетских вриједности, код ученика ће се развити смисао за правилно просуђивање и вредновање, чиме се формира естетски укус (Здравих – Михајловић, 2015). Естетски доживљај зависи од естетског опажања, емоционалног развоја и естетског укуса. Емоције су базична компонента доживљаја, а резултат су зрења и учења (Ђорђевић, 2008). Начин на који ће ученици доживјети музичко дјело зависи од многобројних фактора. Музика изазива емоције код слушаоца, њоме се могу изражавати емоције и оне могу различито утицати на музички укус. Емоције које музика побуђује код дјецe веома утиче на њихов даљи музички развој, али и богати њихово музичко искуство. Доживљај музике не зависи само од осјећања него и од саме личности његовог темперамента, карактера, музичких способности и од тренутног субјективног стања слушаоца, као и од објективне ситуације, средине и атмосфере у којој се слуша и искуства слушаоца (Здравих-Михајловић, 2015). У настави музичке културе осим емоционалног доживљаја музике једнако је важно и емоционално васпитање.

Метод

У периоду од 25.1. до 15.2. 2018. године спроведено је истраживање на подручју Бијељине у које је било укључено 52 ученика од којих је 24 дјечака и 28 дјевојчица млађег школског узраста.

Циљ истраживања огледа се у сагледавању ставова ученика о часовима слушања музике, садржајима предвиђеним за слушање музике у оквиру предмета Музичка култура у разредној настави и значају инструменталне музике у том узрасту.

У овом раду постављене су сљедеће хипотезе:

Општа хипотеза: очекује се да ученици имају позитиване ставове према слушању инструменталне музике у оквиру предмета Музичка култура у разредној настави.

Помоћне хипотезе:

X1 – очекује се да ученици изражавају висок ниво задовољства приликом слушања музике на часовима музичке културе; и

X2 – слушање музике у млађем школском узрасту доприноси емоционалном развоју и развоју музичких способности и стваралаштва.

У складу са природом проблема, циљем истраживања, те са постављеним хипотезама коришћена је дескриптивна метода, техника анкетирање, а као мјерни инструмент анкетни упитник за ученике. Обрада и интерпретација података представљени су математичко-статистичком и дескриптивном методом уз помоћ рачунарског програма Microsoft Excel.

Резултати

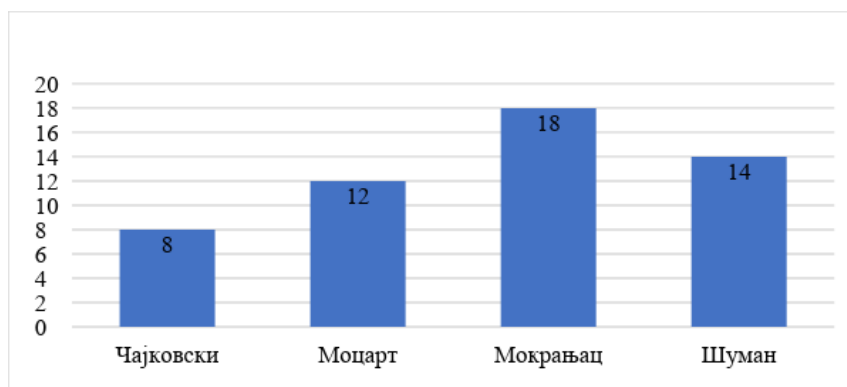
Примјеном Ликертове скале извршена је анализа наведених питања у датој табели, гдје број 1 значи никада, 2 – веома ријетко, 3 – понекад, 4 – веома често и 5 – увијек. Резултати истраживања о ставовима ученика приказани су Табелом 1. У упитнику су дата и два питања отвореног типа, а резултати су представљени графиконима.

Табела 1. Дескриптивни статистички подаци

Питања:	N	AS	SD	MIN	MAX	T-test
Да ли волиш да слушаш инструменталну музику на часовима музичке културе?	52	4.40	0.72	3	5	0.30
Да ли препознајете неке музичке инструменте док слушате инструменталне композиције?	52	4.05	0.80	2	5	0.44
Да ли исту композицију слушате више пута у току часа?	52	4.30	0.54	4	5	0.20
Да ли композиције које слушаш на часу побуђују нека осјећања код тебе?	52	4.21	0.82	2	5	0.37
Да ли волиш да илуструјеш оно што си замислио/ла током слушања инструменталне композиције?	52	4.53	0.60	3	5	0.17
Да ли смишљате кореографије и игре након одслушане композиције на часу?	52	3.46	0.75	2	5	0.03

Анализирајући добијене резултати уочава се разлика између дјевојчица и дјечака у шестом питању, али свакако резултати су позитивно оцјењени од стране ученика. Ученици воле часове на којима слушају инструменталну музику, радо испуњавају задатке, углавном препознају музичке инструменте које чују у слушаној композицији изводе покрете, илуструју чиме и испољавају свој доживљај музике.

У Графикону 1 приказани су резултати на питање о композиторима који су оставили утисак на ученике.

Графикон 1 – одговори ученика на питање да наведе једног композитора чије је дјело оставило посебан утисак на њега.

У Графикону 2 представљени су резултати на питање: „Која ти је омиљена композиција од оних које си до сада слушао/ла?”

Графикон 2 – одговори ученика о омиљеној композицији.

ДИСКУСИЈА

Слушање квалитетних, вокалних, инструменталних и вокално инструменталних дјела, даје различите емоционалне доживљаје и остављају простор за квалитетну самоизражајну и аутентичну интерпретацију различитог карактера и садржаја (Јовановић, Поповић и Симић, 2016). Истраживање Јерemiћа (2012) о емоционалним реакцијама ученика током слушања музике показује негативне реакције које су се догодиле приликом првог слушања музике, али након извјесног времена слушања класичне музике емоционалне реакције на дјечју и класичну музику биле су сличне. Слушањем класичне музике побољшавају се памћење и концентрација, а учење свирања неког инструмента показује да се увећава спацијално расуђивање. У току слушања музике реакција ученика учитељу може да открива њихове музичке способности и музикалност. Сагледавањем добијених резултата датих Табелом 1 увиђа се позитиван став ученика према инструменталној музици. Тиме се доказује постављена општа хипотеза.

Анализирајући добијене вриједности може се констатовати да постоји изражена хомогеност у анализираним варијаблама, а то се може видети на основу вриједности аритметичких средина и стандардних девијација, гдје три вриједности стандардне девијације се могу уврстити у једну аритметичку средину. Музика код дјеце буди различита осјећања у зависности од дате композиције што потврђује постављену прву хипотезу (X1). Ученици су својим одговорима показали да воле задатке који им се задају током часа слушања, односно воле да исказују свој доживљај и илустрацијом и неким покретима, кореографијама. То може бити импровизовано кретање, извођење неке дјечје игре која по облику и форми одговара садржају композиције и ликовно изражавање одговарајућим ликовним материјалом или техником (Стојановић и Стојадиновић, 2016). Свој доживљај музичког дјела ученици могу изразити и пантомимом, могу спонтано дочарати свирање на инструменту који су препознали, а сам карактер слушане композиције подстакнуће их на одређене покрете. Како би ученици одговорили на постављене

задатке, није потребно посједовање посебних теоретских знања јер се до рјешења свих задатака долази искључиво слухом (Доброта и Ћурковић, 2006). Слушање музике у разредној настави треба да буде активно, некад је потребно исту композицију поновити више пута у току часа, како би се могли испунити сви постављени циљеви и задаци. Потпунији доживљај остварује се повезивањем музике коју су ученици слушали и о којој се затим са њима разговарало са другим видовима ученичких активности при поновном слушању композиције. У Табели 1 приказане су и вриједности добијене примјеном независног Т-теста којим се могу утврдити разлике у ставовима између дјечака и дјевојчица. На основу добијених вриједности може се константовати разлика између дјечака и дјевојчица у питању: „Да ли смишљате кореографије и игре након одслушане композиције на часу?“ у корист дјевојчица. У свим другим варијаблама нема статистички значајне разлике.

Одговори на питања отвореног типа дату су у виду графикана 1 и 2. Ученици су требали да наведу неке од композитора чија су дјела оставила утисак на њих. Међу одговорима нашала су се четири композитора: Петар Иљич Чајковски (15%), Волфганг Амадеус Моцарт (23%), Стеван Стојановић Мокрањац (35%) и Роберт Шуман (27%). Друго питање отвореног типа односило се на омиљену композицију ученика, гдје су се издвојиле сљедеће композиције: *Мала ноћна музика* (13%) коју је компоновао Моцарт; *На лепом плавом Дунаву* (33%) коју је компоновао Јохан Штраус; *Четири годишња доба* (6%) дјело Антониа Вивалдија; *Дивљи јахач* (31%) дјело Роберта Шумана и *Крчко Орашчић* (17%) дјело Петра Иљича Чајковског.

Закључак

Код дјеце млађег школског узраста путем наставе музичке културе треба развијати емоционални и естетски доживљај, омогућити развијање музичких способности и вјештина. Једна од важних области музичке културе јесте слушање музике које може бити у виду вокалне, инструменталне и вокално-инструменталне изведбе. Композиције које се бирају за слушање треба да буду примјерене узрасту ученика, њиховим могућностима за музичко и стваралачко доживљање. Слушање инструменталне музике има вишеструку улогу у развијању музичких способности и стваралаштва код ученика млађег школског узраста. Представљање домаћих и страних композитора и њихових дјела омогућава квалитетно расуђивање и развијање музичког укуса код ученика. На часовима музичке културе могуће је остварити корелацију са другим предметима међу којима се најчешће издвајају ликовна култура и физичко васпитање. Илустрације и покрети на основу одслушане композиције чине час занимљивији, самим тим одржава пажњу код ученика, дјелује мотивисајуће и подтиче их на развијање маште. На основу спроведног истраживања закључује се да ученици разредне наставе воле да слушају инструменталну музику, познају домаће и стране композиторе што је од велике важности и за сам наставни процес музичке културе.

Литература

- Доброта, С., Ћурковић, Г. (2006). Глазбене преференције дјеце млађе школске доби. *Живот и школа*, 15/16, 105 – 114.
- Ђорђевић, Б. (2011). Музика и корелација у разредној настави. *Норма*, 16(1), 43 – 56.
- Ђорђевић, Б. (2009). Однос ученика разредне наставе према музичкој уметности. *Норма*, 12(1), 39 – 50.
- Ђорђевић, Б. (2008). Музичка уметност као средство естетског васпитања у разредној настави.

- Норма* 13(3), 133 – 148.
- Здравих-Михаиловић, Д. (2015). Естетски доживљај музике у наставној пракси. Докторска дисертација: Универзитет у Нишу, Филозофски факултет. Ниш
- Јеремих, Б. (2012). Емоционалне реакције деце предшколског узраста у току слушања музике. Тематски зборник Научно-стручна конференција Методички дани: „Компетенције васпитача за друштво знања“, 2 (45). Кикинда
- Јовановић, Д., Поповић, С., Симић, С. (2016). Музика и дијете. *Бијељински методички часопис*, 3(3), 54 – 65.
- Кусовац, С. (2012). Музичке способности и начин њиховог испољавања у раној школској доби. *Сварог*, 4, 303 – 315.
- Милићевић-Тракиловић, Ј., Тракиловић, Д. (2016). Ритмичке способности код дјечака и дјевојчица млађег школског узраста. *Нова школа* 10(2), 39 – 51.
- Павловић, Б., Цицковић-Сарајлић, Д. (2015). Специфичности и значај музичког васпитања деце узраста до три године у предшколској установи. Зборник радова Учитељски факултет у Призрену- Лепосавић, 9 (289 – 302). Лепосавић.
- Перић, Ј. (2016). Значај музике у разредној настави. *Бијељински методички часопис*, 3(3), 167 – 172.
- Пушкарић, Х. (2017). Аутори дјечијих складби за ниже разреде основне школе. Дипломски рад: Свеучилиште у Загребу, Учитељски факултет. Петриња.
- Стојановић, М., Стојадиновић, А. (2016). Instrumental composition as a stimulus for artistic expression. *Годишњак Педагошког факултета у Врању*, 7, 375 – 380.
- Тракиловић, Д., Стојановић-Спасојевић, Г., Милићевић-Траколовић, Ј. (2015). Технике развоја вокалних способности ученика у настави музичке културе, *Бијељински методички часопис*, 2(2), 56 – 63.

STUDENTS` ATTITUDES ON DISCUSSION ABOUT INSTRUMENTAL MUSIC IN PRIMARY EDUCATION

Abstract: *Listening to music stimulates imagination, creativity, emotional experiences that can be expressed in many ways. With music, students should get in touch with the artistic expression of human thoughts and feelings (courage, joy, enthusiasm, sadness). The research was conducted in order to examine students' attitudes about listening to music during music classes, with an emphasis on instrumental music. In accordance with the research objective, the set of hypotheses used a descriptive method, a survey technique, and a survey questionnaire for students as a measuring instrument. The research involved 52 students of younger school age from the area of Bijeljina. The results of the research show the students' positive attitude towards listening to instrumental music, as well as the knowledge of domestic and foreign composers and their compositions.*

Key words: *listening to music, instrumental, classroom.*